

Julkisuuden kultamaassa

Tämä on kertomus eurooppalaisesta maasta, joka on ylpeä avoimuudestaan. Siinä maassa saatiin uusittua julkisuuslaki yli neljännesvuosisadan ponnistelun jälkeen. Tässä eräs näkemys lopputuloksesta:

(Julkisuuslakiesitys on kääritty äänestäjiä hämäävään karamellipaperiin. Sanotaan mielistelevästi, että lain tavoite on julkisuuden lisääminen, mutta tosiasiassa salassapitomääräyksiä tiukennetaan ja salassa pidettävien asioiden määrää lisätään aina naurettavuuksiin asti.

(Laki)tekstiä kirjoittaneiden virkamiesten yritteliäisyys on selvästi ylittänyt heidän ymmärryksensä. Laissa ja sen perusteluissa on sekaisin sulassa sovussa EU:n munkkilatinaa ja työehtosopimusten kompromissikieltä, kapuloista puhumattakaan. Lopputulos on kamala.

Äänessä on entinen syyttäjä Ritva Santavuori (Iltalehti 13.10.1998). Selkokielisimmin viranomaisten toimintaa koskevaa lakia arvostelee entinen virkamies, joka ei löydä esityksestä mitään hyvää, ja kutsuu sitä salailuiksi.

Viranomaisten toimintaa valvoo valpas toimittajien ammattikunta. Journalistiliitto otti vuonna 1996 juhlavasti kantaa julkisuuspolitiikkaan:

Julkisuus on erottamaton osa yhteiskunnallista toimintaa. – Kansalaisten tiedonsaannin ja vaikutusmahdollisuuksien kannalta on tärkeää, että asiat ovat julkisia. – Pohjoismaista julkisuusperiaatetta tai sen soveltamisalaa ei saa kaventaa. Myös Euroopan unioniin on saatava pohjoismaiset julkisuusperiaatteet.¹

Tuskin kenelläkään on mitään huomauttamista näihin yleisiin sanoihin; kuka tohtisi vastustaa tiedon vapaata liikkumista ja vapaata kansalaiskeskustelua, kaikkein viimeksi toimittaja. Muun Euroopan byrokraatiabarbaarien olisi syytä oppia sivistyneitten kansojen julkisuustavoille.

Tavoite näyttää täyttyneen – ainakin tällä julkilausumatasolla: Amsterdamin sopimukseen saatiin supisuomalainen julkisuusperiaate. Pienen Suomen rakentamasta polusta asiakirjojen julkisuuteen tuli koko Euroo-

pan valtaväylä. Ulkoministeri Tarja Halonen sanoi ehdotuksen mukailleen pitkälle Suomessa tuolloin valmisteilla ollutta julkisuuslakia. Suomalaislähteet arvioivat unionin julkisuuspykälän ”ratkenneen Suomen kannalta paremmin kuin hyvin”.²

Hallituksen toisella juristilla, oikeusministeri Jussi Järventauksella näyttää kuitenkin olevan kovin toisenlainen kuva niistä ehdoista, joilla lakiesitys syntyi. Järventausta oli haastateltu ulkoasiainsihtööri Olli T. Mattilan vakoiluepäilyjen takia, ja hänen mukaansa vakoilutapaus ei johda lainmuutoksiin. Järventausta ilmoittaa, että ”lakiesitys vastaa hyvin pitkälle EU:n periaatteita, eikä siihen ole syytä pohtia muutoksia”.³

Hetkinen: Suomi sai EU:ssa (ulkoministeri Halosen mukaan) tahtonsa läpi, eli EU mukautui Suomen uuteen julkisuuslakiin. Julkisuuslain valmistelusta vastaava oikeusministeri antaa kuitenkin ymmärtää, että Suomen kansallinen lakiesitys onkin sopeutunut EU:n periaatteisiin! Siis tämän EU:n, joka tunnetaan nimenomaan siitä, että sillä EI ole ollut mitään julkisuusperiaatetta, vaan kaikki on ollut salaista, ellei erikseen ole toisin päätetty.

Kun Suomi kerran sai EU:ssa tahtonsa, siis pohjoismaisen julkisuusperiaatteen läpi, tahtonsa sai läpi myös Journalistiliitto. Vai saiko? Olisiko syytä kysyä, mikä oli tämä tahto, tämä ylistetty suomalainen julkisuusperiaate, käytännössä?

Susi jo syntyessään?

Kaivetaanpa Hallituksen esitys Laiksi viranomaisten toiminnan julkisuudesta ja siihen liittyviksi laeiksi oikeusministeriön kotisivuilta⁴. Kun sen tulostaa, tekstiä kertyy 16 sivua. Lain tarkoitus on määritelty seuraavasti:

Tässä laissa säädettyjen tiedonsaantioikeuksia ja viranomaisten velvollisuuksien tarkoituksena on toteuttaa avoimuutta ja hyvää tiedonhallintatapaa viranomaisten toiminnassa sekä antaa yksilöille ja yhteisöille mahdollisuus valvoa julkisen vallan ja julkisten varojen käyttöä, muodostaa vapaasti oma mielipiteensä sekä vaikuttaa julkisen vallan käyttöön ja valvoa oikeuksiaan ja etujaan.

Tähän asti kaikki on hyvin. Tai oikeastaan aina nettisivulle 9 saakka: siitä alkaa 32-kohtainen salassapitopykälä. Matemaattisesti huomionarvoista on tässä se, että julkisuuslain tekstistä puolet käsittelee salassapitoa.

Toimittajien ammattilehdessä Journalistissa julkisuuslakiesitystä on ruodittu lähes joka numerossa. Se ei tarkoita kuitenkaan sitä, että toimit-

tajat ammattikuntana olisivat olleet siitä kiinnostuneita. Aiheesta ovat kirjoittaneet lähes pelkästään ammattilehden juristi-päätoimittaja Timo Vuortama sekä toimittaja Erkki Metsälampi.

Sanomalehtien pääkirjoittajat innostuivat lakiesityksestä vasta sitten, kun sen korjaaminen oli käytännössä myöhäistä. Helsingin Sanomat sentään katsoi aiheen vuonna 1998 kahden pääkirjoituksen arvoiseksi. Kun esitys annettiin eduskunnalle, se päättyi toisaalta mutta toisaalta -lopputulokseen (17.4.1998):

Laki parantaa merkittävästi kansalaisten mahdollisuuksia saada tietoja julkisista asiakirjoista. Avoimuuden lisääntyminen on silti monelta osin pelkkää silmänlumetta ja nykyisen julkisuuslain sokerikuorrutusta.

Runsa puoli vuotta myöhemmin (14.11.98) lehti kertoi pääuutissivullaan, että asiantuntijat arvostelevat julkisuuslakiesitystä epämääräiseksi:

Erityistä arvostelua (perustuslaki) valiokunnassa on herättänyt lakiin sisältyvä 32-kohtainen, kaksi ja puoli sivua pitkä luettelo salassa pidettävistä asiakirjoista. Luettelo on valiokunnassa koettu liian laajaksi ja epämääräiseksi.

Uutista seuranneessa pääkirjoituksessa (18.11.1998) HS vaati – puoli vuotta asiaa harkittuaan – lakiesityksen palauttamista uudelleen valmisteltavaksi. Sen paremmin HS kuin Santavuorikaan ei ihmetellyt sitä, miten 10 vuotta käännetty ja kaulittu esitys on voinut päästä eduskuntaan tuossa muodossa.

Julkista, periaatteessa

Vanha julkisuuslaki olisi päässyt täyttämään avaruusseikkailuvuonna 2001 puoli vuosisataa. Tämä ei kuitenkaan liene ollut uudistusta vetäneen Anna-Riitta Wallinin tavoite, vaikka hän sattuukin olemaan entinen tietosuojavaaluttettu. Esityksen piti olla jo syksyllä 1996 kansanedustajien hypypysissä. Lopulta kävi niin, että eduskunta hyväksyi kiireellä, viimeisenä päivänä ennen hajoamistaan helmikuussa 1999 uuden julkisuuslain. Asiantuntijoiden lisäksi moni kansanedustaja ilmoitti tyytymättömyytensä salassapitopykälän laajuuteen ja epämääräisyyteen. Toisaalta lain hätäistä hyväksymistä perusteltiin sillä, että lisämuutokset olisivat käytännössä lykänneet sen voimaantuloa jopa vuosilla. Moni kuitenkin epäili, että uusi eduskunta joutuu vielä paikkailemaan tätä vuosikymmenet valmisteltua lakia.

Salailua eivät toki keksineet uuden lain laatijat. Suomalaisen julkisuus- tutkimuksen uranuurtajat Jukka-Pekka Takala ja Timo Konstari totesivat vuonna 1982, että suomalaisella virkakoneistolla ei ole ollut aihetta itsetyytyväisyyteen, ”huolimatta hyvästä periaatevalinnasta”. Suomessa noudatetun periaatteen mukaan hallinto on julkista paitsi erikseen säädetyissä poikkeustapauksissa. Käytäntö on kuitenkin ollut päinvastainen: hallinto on salaista paitsi niissä tapauksissa, joissa laki nimenomaan estää salassa pitämisen. Kun asiat on pyritty hoitamaan ohi julkisten kokousten ja asiakirjojen, laki on ollut hengeltään huomattavasti demokraattisempi ja avoimuutta suosivampi kuin arkitodellisuus.

Vaikeneminen on siis suomalaisessa viranomaisperinteessä ollut kultaa. Salaisten kansiodien sisällöistä lavertelu on virkavirhe, mistä voi joutua leivättömän pöydän ääreen. Toisaalta virkavirhe on myös se, että kieltäytyy antamasta tietoja julkisesta asiakirjasta. Harvassa ovat kuitenkin ne tapaukset, joissa kieltäytyminen olisi johtanut sanktioihin. Virkavirheestä on selvinnyt korkeintaan huomautuksella. Luonnollinen seuraus tästä on ollut usein hätävarjelun liioittelu: epävarma ja varovainen virkamies jättää mieluummin luovuttamatta asiakirjan, jonka julkisuuden asteesta hän ei ole täysin varma.

Tässä ei kuitenkaan ole tarkoitus syyllistää pahoja byrokraatteja; harva heistä ilkeyttään panttaa tietoa, vaan selitys löytynee useimmiten terveestä itsesuojeluvaistosta. Moni virkamies noudattaa oman toimintansa kannalta hyviksi havaittuja perinteitä, jotka tähtäävät mahdollisimman häiriöttömään viranomaistoimintaan.

Journalistien ja journalismin tutkijoiden kannattaa olla huolestuneempia siitä, että suomalainen toimittaja ei ole järin innokas koettelemaan näitä julkisuuden rajoja. Toimittajan työn kannalta kun koko julkisuuslaissa on kysymys toimittajan oikeuksista ja mahdollisuuksista tiedonhankintaan. Julkisuusperiaate on toimittajan työväline, jota pitäisi paitsi puolustaa myös käyttää. Pelkkä periaate ei paljon lämmitä. Haluttiinpa tai ei, julkisen ja salaisen rajat määrittävät käytännössä pitkälle toimittajien ja julkista valtaa edustavien lähteiden vuorovaikutuksessa.

Lähdevesi ulos ikkunasta

Ei ole journalismin eikä myöskään journalismin tutkimuksen omimpia alueita pohtia sitä, missä kulkevat julkisen ja salaisen rajat. Jotta julkisuusperiaatteen muuttumista lihaksi voitaisiin tutkia, pitäisi tutkia paitsi journalististen tuotteiden, myös lähteiden käytäntöjä ja lähteiden tuottamia aiheistoja, ja suhteuttaa ne journalismin käytäntöihin ja tuotoksiin. Ongel-

mana on se, ettei lähteiden tarjoamien tietojen todenperäisyyden tutkimus ole meillä koskaan edes päässyt kunnolla käyntiin. Taustalla lienee objektiivisuuden tavoitteeseen 80-luvulla kohdistunut inhoreaktio. Hemánuksen ja Tervosen lapsi lensi alan tutkimuksen ikkunasta, ja samalla heitettiin pihalle myös lähdevesi. Journalististen lopputuotteiden kieltä on alan tutkimuksissa viilattu pilkkuja myöten, mutta kovin vähälle on jäänyt lähteiden ja toimittajien käytännön vuorovaikutuksen tutkiminen.

Kivikuru (1995,110) sentään toteaa, että journalismin tutkimus on ”vähitellen” kohdentunut alueelle, jota tähän saakka on lähestytty vain varoen, nimittäin lähteiden käyttöön ja lähdekritiikkiin. Moneen kertaan tutkimuksissa toki on todettu, että virallislähteiden asema on journalismissa vankka, ja että ”vain ani harvoin journalistinen teksti pohjautuu vankkaan, monipuoliseen evidenssiin, jossa tekijä on tietoisesti pyrkinyt haravoimaan myös vastakkaisia lähteitä” (ema., 110).

Kivikurun kanssa on helppo olla samaa mieltä. Objektiivisuuden ihanteen mukaisen mahdollisimman olennaisen ja todenmukaisen tiedon hankkimisessa ei kuitenkaan ole kysymys vain vastakkaisten lähteiden haravoimisesta; jotta kuva jostain asiasta olisi mahdollisimman tarkka, lähteiden ei tarvitse olla dramaattisesti vastakkaisia. Usein riittää, että käytetään edes vaihtoehtoisia lähteitä ja selvitetään, onko olemassa jotakin muuta, ehkä jopa tutkitumpaa tietoa kuin se (usein virallinen) tieto, jota toimittajille tarjotaan lopullisena totuutena.

Julkisuus salaisen vastakohtana on oikeus, mahdollisuus ja keino hankkia tietoa, joka toimii valvonnan välineenä. Julkisuuslakiesityksen toista pykälää siteeraten:

Tässä laissa säädetään oikeudesta saada tieto viranomaisten julkisista asiakirjoista sekä viranomaisessa toimivan vaitiolovelvollisuudesta, asiakirjojen salassapidosta ja muista tietojen saantia koskevista yleisten ja yksityisten etujen suojaamiseksi välttämättömistä rajoituksista samoin kuin viranomaisten velvollisuuksista tämän lain tarkoituksen toteuttamiseksi.

Unohdetaan tässä se, että suomalaisen tekstin kieliasu läimäyttää korvalle tavoitetta, jossa vaaditaan EU:n asiakirjoihin lisää ymmärrettävyyttä ja avoimuutta. Meikäläinen lainlaatiija ei näytä olevan profetta omalla maallaan. Ajatus on yhtä kaikki se, että asiakirjat sisältävät tietoa, jonka pitäisi olla julkista – ainakin periaatteessa. Viranomaistoiminnan avoimuuden kautta kansalaiset saavat tietoa, jonka pohjalta he voivat osallistua julkiseen keskusteluun ja vaikuttaa yhteisten asioiden hoitoon. Tiedon saanti liittyy vallankäytön valvontaan.

Myös toimittajien huoneentaulussa, Journalistin ohjeissa (1992) korostetaan ”yleisön oikeutta saada oikeita ja olennaisia tietoja todenmukaisen kuvan muodostamiseksi maailmasta ja yhteiskunnasta”. Vielä pontevammin tiedon merkitystä korostaa International Federation of Journalists, jonka mukaan journalisteilla on oikeus ja velvollisuus 1) kunnioittaa totuutta ja ihmisten oikeutta tietojen saamiseksi, 2) tietojen hankkimiseen ja julkaisemiseen sekä asioiden kommentoimiseen ja kritisointiin sekä 3) kertoa olennaisia tietoja käyttämällä vain luotettavia lähteitä.

Julkisuus ja tieto kytkeytyvät – tai ainakin niitten pitäisi kytkeytyä – toisiinsa toimittajan työssä. Tiedon avoimuudelle rakentuvassa julkisuuslaissa ei varmaankaan ole ollut mahdollisuutta ryhtyä saivartelemaan tietopillillä kysymyksillä. Sekä uudessa että vanhassa laissa lähdetään kuitenkin siitä, että viranomaisen takana oleva informaatio on tietoa, siis totta. Ja näinhän useimmat toimittajat suhtautuvat viranomaisilta saatuun informaatioon: virkamies on luotettava lähde, joka kertoo totuuksia. Hänen takanaan on asiakirjoja, hän on siis asiantuntija, ja hänellä on asiantuntijavaltaa. Toimittaja taas on hyvin harvoin asiantuntija niissä asioissa joista hän kirjoittaa, ja kuitenkin hänen tavoitteekseen on määritelty todenmukaisen tiedon välittäminen.

Vaikka asiakirjat olisivatkin julkisia ja viranomaisen edustaja halukas puhumaan, se ei valitettavasti tarkoita sitä, että sen paremmin kirjallisesta kuin henkilölähteestäkään saisi välttämättä todenmukaista tietoa. Yhtä tärkeää kuin se, mitä kerrotaan, on se, mitä on jätetty kertomatta. Tästä seuraa se kova ammattitaidollinen vaatimus, että niin kirjallisille kuin henkilölähteille pitäisi osata tehdä olennaisia kysymyksiä. Lakiesityksessä julkisuus sinänsä katsotaan kuitenkin ratkaisuksi ongelmaan. Kun suomalaisessa virkamiesperinteessä on korostettu vaitiolovelvollisuutta, lakiesityksessä puhutaan jo tiedottamisvelvollisuudesta. Tätä voi jo pitää iloisena uutisena toimittajan työrutiinien kannalta: enää ei edes tarvitse pyytää tietoa, vaan sitä tullaan suorastaan tarjoamaan.

Tarkemmin ajatellen muutos ei ole kovin suuri. Suomalaisessa journalismissa ”tieto” on usein ollut sitä, että toimittaja toistaa mahdollisimman tarkasti, mitä yksi lähde hänelle on kertonut. Sitä voi kutsua vaikkapa kirjurijournalismiksi Johanna Korhosen (1998, 103) tapaan.

Sekä journalistien että journalismin tutkijoiden pitäisi olla äärimmäisen kiinnostuneita siitä, kuinka todenmukaisia journalistiset tuotokset ovat. On muotia tutkia pintaa, miltä median tuotanto näyttää. Joskus tuntuu siltä, että journalismi on tutkijoille vain pelkkää pehmeää D-tuotantoa, diskurssia ja draamaa, puhetta ja teatteria. Toimittajan arkirutiineissa ja subjektiivisessa kokemuksessa se on paljon muutakin; itse ottaisin käyt-

töön kolmannen D:n, dokumentin, jossa tavoitteena on tieto. Siis tavoitteena; en tietenkään väitä että esimerkiksi uutinen koskaan olisi täsmäkuva todellisuudesta. Moni toimittaja uskoo silti vakavasti kertovansa faktoja yhteiskunnan todellisuudesta eikä vain tuottavansa puheenpulinaa tai huvinäytelmää. Samoin näyttää uskovan ammattiliitto. Jossakin on vika, jos ammatillisten tavoitteiden ja journalistisen todellisuuden välillä on näin syvä kuilu.

Journalismin tutkimus on tältä osin vieraantunut siitä todellisuudesta, tai ainakin niistä tavoitteista, joihin sekä lainsäätäjät ja toimittajat ainakin periaatteessa pyrkivät. Joko se ei kiinnosta alan opiskelijoita, ja/tai sitten heitä ohjaavat tiedotusopin ja journalistiikan opettajat eivät ole siitä kiinnostuneita. On toki myönnettävä, että lähteiden tarjoaman tai heiltä/niistä kaivetun informaation totuusarvo on kovin hankalasti tutkittavissa ja tulkittavissa verrattuna sen kääntelyyn, mitä lehdissä lukee tai ohjelmissa sanotaan ja näytetään. Sen ei kuitenkaan pitäisi olla este vaan haaste. Niin sanottu mediadiskurssi ei synny pelkästään toimittajien korvien välissä, vaan sen alku ja juuri on yleensä jossain toimittajan pään ja toimituksen seinien ulkopuolella. Journalismi on prosessi, josta lähteitä ja heidän alkuperäisiä sanomiaan – asiakirjoja, tiedotteita, infoissa lausuttuja viranomais-totuuksia – ei voi sulkea pois. Uutistehtaiden raaka-aineen pitäisi kiinnostaa meitä siinä missä lopputuotteenkin. Niin arvokasta kuin tekstien ja yleisön tutkimus on, ei pitäisi unohtaa sitä, että journalismi ei ole vain tekstejä, vaan prosessi, joka alkaa lähteistä.

Vaihtoehtoisen tiedon etsintä on tärkeää myös siksi, että se on ainoa keino lähdekritiikkiin, tarjottujen sanomien kriittiseen arviointiin. Journalisti toistaa mieluummin virallisen väitteen, vaikka se väittäisi, että yksi plus yksi on kolme. Jos tätä lähdekritiikkiä ei journalismin tutkimuksessa ja opetuksessa korosteta, yksien ja samojen lähteiden käytöstä tulee helposti entistäkin vakiintuneempi tapa journalistisissa käytännöissä.

Julkista kuin pankissa

Yritän havainnollistaa viranomaistoiminnan käytäntöjä omakohtaisella esimerkillä, missä testasin EU-tukia jakavan kotimaisen hallinnon julkisuutta. On sanottu, että julkisuuslain tekee tärkeäksi sen huomaamattomuus; se toimii silloin hyvin kun sitä ei tarvita, eli silloin, kun kysyvä saa asioista tietoa. Silloin julkisuuslaki toimii huonosti, kun kansalaisen pitää vedota siihen. Silloin se, jonka takana tieto on, ei tunne lakia.

Kertomuksen yksityiskohtaisuutta perustelen sillä, että tätä kautta ha-

vainnollistuu periaatteen ja käytännön välinen kuilu. Minua kiinnosti se, mihin julkiset (huom! julkiset) rahat olivat menneet ja varsinkin mitä niillä oli saatu aikaan, kun mikään viranomainen ei tuntunut tietävän sitä koko monimutkaisessa raha-apparaatissa. Tuossa koneistossa jaetaan sekä EU:n kautta kierrätettyä että kansallista rahaa, sitä rahaa jota veroina makamme. Järjestelmässä kohtaavat sekä kansalliset että unionin periaatteet, normit ja käytännöt, joiden on väitetty olevan julkisuuden osalta keskenään ristiriidassa. Siinä kohtaavat myös julkinen ja yksityinen, siis julkisuusperiaatteella toimiva julkinen valta ja sen ulkopuolelle jäävä elinkeinoelämä. Kansalaisten kannalta tärkeintä kuitenkin on se lopputieto, mitä rahoilla saadaan aikaan: syntykö tällä ilmaisella, vastikkeettomalla rahalla tavoiteltuja tuloksia, ennen muuta työpaikkoja.

Pontimenani olivat lukuisten virkamiesten valitukset, joiden mukaan yksi viranomainen, Kauppa- ja teollisuusministeriö (KTM) salailee julkisia tietoja. Olin saanut käsiini KTM:n päätöksen, jonka mukaan yrityksille jaettavista EU-tuista julkisia olivat tuen saajan nimi ja markkamäärä. Eli kuka sai ja paljonko. KTM ei ollut kuitenkaan kertonut näitä tietoja julkisuuteen kuin muutamilla paikkakunnilla. Esimerkiksi Lahdessa KTM:n virkamiehet kieltäytyivät ensin julkisten tietojen julkistamisesta, mutta kun Etelä-Suomen Sanomat kirjoitti salailusta, viranomaisen ääni muuttui kokonaan kellossa. Sen jälkeen johtava virkamies on toistanut kyllästymiseen asti julkisuudessa sitä, kuinka tärkeää on kertoa päätöksistä avoimesti.

Ennen testiä olin varmistanut KTM:n keskushallinnosta, että olin ymmärtänyt sanamuodoiltaan sekavan ja hämärän päätöksen oikein. Teollisuusneuvos totesi, että ”kaikkihan sen tietävät, että päätökset ovat luettavissa kirjaamossa”. Tämä keskushallinnon virkamies kieltäytyi kuitenkin kannustamasta maakunnissa päätöksiä tekeviä virkamiehiä aktiiviseen tiedottamiseen. Hänen mukaansa julkistaminen tai julkistamatta jättäminen on piiriviranomaisten oma asia – keskushallinto ei käske eikä kiellä.

Kaksi piiritoimistoa vastasi pyyntööni, että ”tietoja ei ole tapana antaa”, vaikka muistutin, että tiedot ovat julkisia. Liikesalaisuuteen ei vedottu, vaan siihen, että ”näin ole tehty ennenkään”.

Yhdessä piiritoimistossa virkamies totesi: *Missään tapauksessa listoja ei anneta tiedotusvälineille. Ymmärrän että EU lähtee eri linjasta, että se haluaa julkisuutta.*

Virkamies lupasi kuitenkin vielä neuvotella asiasta esimiehensä kanssa. Muutaman päivän päästä hän ilmoitti, että listat on ”ehkä” mahdollista saada, jos tutkimuksen tekijä pyytää niitä kirjallisesti tutkimustarkoitukseen. Vastaus lienee tulkittavissa niin, että jos tiedot olisivat pysyneet tut-

kimuksessa luottamuksellisina, eli jos osallistuisin julkisten tietojen salassapitoon, ne ehkä olisi mahdollista saada.

Kirjalliseen pyyntöön tuli vastaukseksi puhelu toiselta, hierarkiassa ylempänä olevalta virkamieheltä, joka ilmoitti, että yritysten nimet ja tukimäärät eivät ole julkisia, ellei kysyjä osaa yksilöidä, onko tietty yritys saanut tukea, jolloin vastataan kyllä tai ei.

Koska tämä kirjoitus käsittelee julkisuutta, kerrottakoon julkisesti, että äänessä oli KTM:n Keski-Suomen piiritoimiston apulaisjohtaja. Tälle virkamiehelle julkisuus oli sitä, että kysyjän pitää jo ennakkoon tietää se tieto, jota hän kysyy. Julkisen tiedon olisi pitänyt vuotaa jostakin kysyjän korviin, jotta virkamies olisi vastannut yhdellä sanalla.

Kun ihmettelin sitä, miten toisen piiritoimiston johtaja julkistaa kyseiset tiedot, Keski-Suomen virkamies totesi, että Hämeessä oli toimittu väärin. Salassapitoperiaatettaan hän perusteli seuraavasti:

Miksi näitä tietoja annettaisiinkaan tiedotusvälineille, kun ne eivät ole niitä vaatineet. Me suhtaudumme yritystukiin samalla tavalla kuin pankkisalaisuuteen, erittäin pidättyvästi. Vaikka tuet ovatkin julkista rahaa, ne ovat yritysten liiketoimintaa koskevia tietoja. Tuensaajat eivät tykkää, että niistä huudellaan julkisuudessa.

Julkisuuskäytännön määritteli tämän mukaan tuen kohde, siis edun eli ilmaisen rahan saaja. Toisessa piiritoimistossa linja oli hieman lievempi: *Niissä (EU-tukilistoissa) on kai periaatteessa julkisia tietoja, mutta mielellämme emme niitä anna. En ihan tarkkaan tiedä...*

Seuraavaksi soitti jälleen esimies, piiritoimiston apulaisjohtaja, joka ilmoitti, että tuen saajan nimi ja markkamäärä ovat julkisia niin, että tukipäätökset sisältäviin mappeihin voi tulla tutustumaan Kouvolaan. Listojen luovuttaminen esimerkiksi postitse ei ollut mahdollista, koska se olisi edellyttänyt tietojen yhdistelyä eri järjestelmistä – siis liikaa työtä. Hän ei kuitenkaan tiennyt, miten julkisten ja salaisten tietojen erottelu käytännössä järjestetään.

Kyllästyneen oloinen apulaisjohtaja havainnollisti traumaattisia tiedotusvälinesuhteitaan:

Yksi toimittaja suorastaan uhkaili. Ei riitä, että toimittaja itse penkoisi, vaan pitää teettää virkamiehellä töitä. Kysymys on siitä, miten paljon tiedotusvälineet voivat omien tarkoituseriensä mukaisesti saada tiedot niin kuin itse haluavat.

Tulos oli siis se, että julkisuuskäytännöt poikkesivat toisistaan täysin: yksi viranomaisen antoi julkiset tiedot pyytämättä (tosin median painos-

tuksen jälkeen), toinen jos ne tuli lähes sadan kilometrin päästä kaivamaan ja kolmas ei antanut ollenkaan. Mieleen tuli, että viranomainen ei käytä edes harkinta vaan mielivaltaa.

Tämä mielivalta jäi vaivaamaan sen verran, että palasin vuotta myöhemmin asiaan, nyt niin sanottuna tavallisena kansalaisena, ilman tutkijan titteliä. Soitin KTM:n keskushallintoon sekä viiteen työvoima- ja elinkeinokeskuksen yritysosastoon, jotka olivat korvanneet aiemmat piiritoimistot. Silloinkin, kun keskustelun toinen osapuoli virkamies tiesi entuudestaan minun tekevän tutkimusta, korostin olevani liikkeellä niin sanottuna tavallisena kansalaisena.

Pyysin viranomaisen valitsemassa muodossa listan vuonna 1997 EU-tukea saaneista yrityksistä. Yhtä lukuunottamatta kaikissa paikoissa ensimmäinen kysymys kuului, mihin tarvitsen näitä tietoja. Vain Lappeenrannassa ensimmäinen puhelimeen vastannut virkailija totesi heti, että ”ne tiedotthan ovat julkisia”.

Yhtä lukuunottamatta virkamiehet eivät tunteneet sitä keskeistä julkisuuslain lähtökohtaa, jonka mukaan tiedon pyytäjän ei tarvitse perustella mihin hän julkisia tietoja haluaa. Kun kieltäydyin tähän vedoten vastaa-
masta käyttötarkoitusta koskevaan kysymykseen, muut viisi joko halusivat selvittää asiaa tai pyysivät kääntymään hierarkiassa ylempänä olevan virkamiehen puoleen. Seuraavassa käyn läpi sitä labyrinttia, jossa sain tiedon perässä harhailla.

KTM:n keskushallinnon tietopalvelusta todettiin ensin, että yrityksen nimi on julkinen. Yleisöpäätteeltä tietoja ei kuitenkaan päässyt lukemaan, koska ne olivat kaikki ”varattuja”. Tämän jälkeen tietopyyntö välitettiin EU-ohjelmia koordinoivalle ylitarkastajalle, joka ilmoitti neuvottelevansa asiasta lakimiehen kanssa. Seuraavana päivänä hän oli viisastunut niin paljon, että tiesi mitkä tiedot ovat julkisia. Tältä virkamieheltä niitä ei kuitenkaan saanut; minun piti kääntyä alueiden yritysosastojen puoleen. Perustelu oli se, että näin pieniä tukipäätöksiä ei tehty pääkallonpaikalla. Tiedot olivat kyllä koottuna myös Helsingissä, eikä pyyntöäni ihan kokonaan tyrmätty: noin 10 000 markan hintaan tietokoneajo olisi tehty keskushallinnossakin.

Näin julkisten tietojen saaminen evättiin ei suinkaan juridisilla, vaan aivan käytännöllisillä perusteilla: tietojen etsimisen työläydellä ja kalleudella. Ainoa, mitä olisin saanut suoraan keskushallinnon tiedostosta, olisi olleet yksittäistä yritystä koskevat julkiset tiedot. Olisi vain pitänyt etukäteen tietää tukea saaneen yrityksen nimi – siis juuri se julkinen tieto, joka oli viranomaisen takana ja jota juuri olin hakemassa. Vastuu julkisesta tiedosta oli siirtynyt tietoa pyytävälle kansalaiselle.

Koska tietojen luovuttaminen ei kuulunut keskushallinnolle, käännyin alueiden yritysosastojen puoleen. Kahdesta sain tiedot käyttötarkoitusta koskevan kysymyksen jälkeen. Kolmannesta paikasta todettiin, että ”emme voi antaa tietoja, minun mielestäni tiedot eivät ole julkisia”. Virkamies käänsi puhelun toiselle, joka kysyi uudelleen käyttötarkoitusta. Tämän jälkeen hän lupasi kolmannen, virkahierarkiassa seuraavan virkamiehen palaavaan asiaan. Mitään ei kuitenkaan kuulunut, joten soitin kymmenen päivän kuluttua uudestaan. Sama virkamies, jonka kanssa olin puhunut, ilmoitti, että hänen pitää selvittää KTM:n keskushallinnosta Helsingistä paljonko tietojen tulostaminen maksaa. Virkamies ilmoitti toimiston olevan muuttopuuhissa ja kehotti minua tulemaan lähes 500 kilometrin päästä itse keräämään tiedot. Virkamies ei kuitenkaan osannut sanoa, miten julkiset tiedot erotellaan salaisista. Tietokoneohjelmakin oli ollut uudistettavana.

Lupaa tietojen tulostamiseen haettiin Helsingistä samalta teollisuusneuvokselta, joka oli todennut minulle ”kaikkien” tietävän, että tiedot saa aluetoimistojen kirjaamosta. Ilmaus ”kaikki” ei vain näyttänyt kattavan kaikkia niitä virkamiehiä, joiden takana nämä tiedot ovat. Teollisuusneuvos oli myös varoitellut minua siitä, että kaikkien piiritoimistojen henkilöresurssit eivät riitä jokaisen uteliaan palveluun. Myös periferian virkamies epäili pahinta: hän arveli, että tietojen luovuttamisesta tulee hankaluuksia, ”jos kaikki rupeavat niitä kyselemään”.

Uusi ulottuvuus vastuun pallotteluun tuli, kun pohjanmaalainen virkamies ihmetteli sitä, että tietoja ei saanut suoraan pääkaupungista. Siis keskushallinto usutti tiedon pyytäjää alueviranomaisen luokse, joka taas usutti asiakkaan keskushallintoon. Kaksi päivää tämän jälkeen tuli lupaus listojen lähettämisestä. Tiedon hakuprosessi kesti kaksi viikkoa. Keski-Suomesta – josta vuotta aiemmin oli kieltäydytty kategorisesti luovuttamasta tietoja, ja väitetty niiden luovuttamisen olevan lainvastaista – vaadittiin jälleen kirjallinen pyyntö. Lista tulikin, kuukausi pyynnön jälkeen.

Lopulta sain kaikilta saman viranomaisen eri puolilla maata sijaitsevista toimipaikoista pyytämäni tiedot. Mutta entäpä jos olisin ollut tavallinen kansalainen? Toisella kierroksella tietojen saamiseen vaikutti se, että maineeni viranomaistoiminnan häiritsijänä oli kiirinyt joidenkin virkamiesten korviin. He lienevät katsoneen viisaammaksi antaa tiedot, jotta pääsisivät kiusankappaleesta eroon.

Esteet ja hidasteet...

Testi osoitti toisaalta sen, että riittäväällä sinnikkyydellä ja tulokseen nähden tolkkuttoman suurella ajankäytöllä tietoja kyllä saa. Tosin virkamiesten mielikuvitus on lähes rajaton siinä, mitä esteitä julkisenkin tiedon hankinnalle voidaan keksiä. On kuitenkin ihmeteltävä sitä, miten suuren kiven takana ovat näinkin viattomat tiedot.

Takala ja Konstari listasivat näitä esteitä vuonna 1982 kirjassaan Mikä Suomessa salaista:

- 1) Tekniset esteet: asiakirja on toisen hallussa, kateissa tai sen etsiminen olisi liian hankalaa työkiireiden vuoksi.
- 2) Pyyntönsä yksilöimättömyys.
- 3) Pakkauslaatikkoselitys: ne arkiston osat, joissa pyydettyjä asiakirjoja on tai saattaisi olla, ovat pakattuina odottamassa siirtoa toisiin tiloihin.
- 4) Yleisöpalvelutulojen puute.
- 5) Saastutustekniikka: sekä julkisia että salaisia asiakirjoja säilytetään samoissa tiloissa tai mapeissa, jolloin julkista asiakirjaa ei voida luovuttaa ilman että salaiset asiakirjat samalla paljastuisivat.
- 6) Virkamies vetäytyy esimiehensä selän taakse ja vaatii erityistä lupaa.
- 7) Tiedon maksullisuus.

Itse törmäsin seuraavanlaisiin esteisiin ja hidasteisiin:

- 1) Ei kerta kaikkiaan ole ollut tapana.
- 2) Tietojen käyttötarkoitus epäilyttää virkamiestä.
- 3) Virkamies ei tiedä, ovatko tiedot julkisia.
- 4) Vaikka virkamies tietäkin tiedot julkisiksi, hän epäilee ylittävänsä valtuutensa. Hän pallottelee vastuuta toiselle viranomaiselle.
- 5) Esimies on lomalla.
- 6) Muutto on kesken.
- 7) Virkamies ei tiedä, miten julkiset ja salaiset tiedot erotellaan.
- 8) Tietojen luovuttaminen saattaa olla viranomaistoimintaa hankaloitava ennakkotapaus, jos kaikki ryhtyvät niitä kyselemään.
- 9) Tiedon kalleus.

Näiden esimerkkien valossa ei ole paljon lisäämistä siihen Takalan ja Konstarin (emt., 9) parinkymmenen vuoden takaiseen toteamuksen, jonka mukaan ”viranomaiset eivät näytä riittävän hyvin tuntevan lainsäädännön asettamia julkisuusvelvoitteita, eivätkä kansalaiset kovinkaan usein osaa tai uskalla perätä oikeuksiaan”, eivätkä myöskään toimittajat viran-

omaisten ja kansalaisten välissä. On syytä olla ylpeä siitä poikkeuksesta, yhden virkamiehen manaamasta häirikkötoimittajasta, joka ”suorastaan uhkaili” saadakseen tietoja.

...ja miten ne murretaan

Salailun murtamiseksi on toki olemassa sofistukoituneempiakin keinoja kuin uhkailu. Seuraavassa vastalääkkeitä edellä lueteluille esteille ja hidasteille:⁵

- 1) Testaa jatkuvasti, kärsivällisesti, nöyrästi ja röyhkeästi julkisuuden rajoja. Julkisuusmääräykset ovat aina tulkinnanvaraisia. Tee toistuvia suullisia ja kirjallisia kyselyjä, vetoa virkamiesten esimiehiin. Ota ennakkoon selvää aiheuttavista koskevista julkisuusmääräyksistä: olet henkisesti etulyöntiasemassa jos tunnet ne paremmin kuin potentiaalinen lähde.
- 2) Varmin keino tiedon kaivamiseksi on tehdä asiakirjojen julkisuuslain mukainen pyyntö saada tutustua asiakirjoihin ja vaatia pyynnön vastaanottamisesta kuittaus. Korkeimman hallinto-oikeuden ennakkopäätöksen mukaan tällaiseen kirjalliseen pyyntöön on vastattava viimeistään toisena arkipäivänä. Vastaus on annettava kirjallisena ja siinä on mainittava lainkohdat, joihin päätös perustuu sekä valitusosoite.
- 3) Etsi tai pyydä samaa asiakirjaa toiselta viranomaiselta. Virkamieskunta ei ole yhtenäinen julkisuusperiaatteissaan: toiset suhtautuvat toimittajiin kuin kiusankappaleisiin, toiset taas katsovat toimittajien edistävän kansalaisten asiaa ja/tai heidän omaa asiaansa julkisuuden kautta.
- 4) Vaikka asiakirja ei olisikaan julkinen, diaari on sitä aina. Eduskunnan oikeusasiamiehen päätöksen mukaan viranomaisen on järjestettävä asiakirjojen taltiointi ja kirjaaminen diaariin siten, että erilaiset asiakirjat ovat toisistaan riippumatta saatavilla. Samaisessa päätöksessä todettiin, että asiakirjapyynnön yksilöinniksi riittää ”päivän postin” pyytäminen kirjaamosta.⁶
- 5) Pyydä todistamaan pakkaaminen tai muutto kirjallisesti ja kysy aikataulua.
- 6) Kaikilla viranomaisilla on kirjaamo ja sen yhteydessä lähes aina yleisön palveluun tarkoitettu tila. Tutustuminen julkisiin asiakirjoihin on järjestettävä, mikäli siitä ei aiheudu kohtuutonta haittaa virkatoiminnalle. Kohtuuttoman haitan käsite kapenee uudessa laissa, joten siihen on entistä hankalampi vedota.

- 7) Pyydä asiakirjan maksullisuudesta selvitys, kuten hinnasto, etukäteen. Lasku on syytä pyytää eriteltyinä työvaiheittain ja kuluittain. Kustannusten minimoimiseksi käytä omia apuvälineitä, kuten kannettavaa päätettä ja kopiokonetta, jos mahdollista.

Mutta palataanpa lähtöruutuun: mikä on se pohjoismainen julkisuusperiaate, jota Journalistiliiton mukaan meillä noudatetaan? Näyttää siltä, että ensiksikään mitään johdonmukaista julkisuusperiaatetta ei ole julkisessa hallinnossa sisäistetty. Toiseksi virkamiehet tuntevat julkisuutta koskevat määräykset huonosti. Tästä seuraa, että koska tietoja ei luovuteta vapaaehtoisesti, sitäkin tärkeämpää on, että toimittaja on sekä sisäistänyt periaatteen että tuntee lainsäädännön. Vastauksista päätellen moni virkamies kokee loukkaukseksi sen, että toimittaja tai kuka tahansa kokeilee julkisuuden rajoja. Tärkein syy tähän lienee se, että näitä rajoja ei ole kokeiltu, siihen ei ole totuttu täkäläisessä pohjoismaisessa avoimuudessa. Jos virkamiehillä ei ole ollut tapana luovuttaa julkisia tietoja, niin eipä tietojen tiivaaminen ole kuulunut myöskään journalismin perinteeseen.

Epävarmoissa tapauksissa julkisuusperiaate on usein yhtä kuin salailuperiaate. Tietoja on vaikea saada, jos virkamiehellä on pelko (aiheellinen tai aiheeton), että tietojen luovuttamisesta voi aiheutua hänelle seuraamuksia. Kun hän joutuu jokapäiväisessä työssään, varmaan usein kiireessäkin punnitsemaan vaihtoehtoja, ei ole ihme, jos hän kallistuu salaamisen puolelle.

Viranomaisen kannalta saattaa olla hyvä, mutta julkisuuden toteutumisen kannalta ikävä asia, että suuri osa toimittajista on rähmällään potentiaalisten tietolähteidensä edessä. Samalla tavalla kuin virkamies joutuu punnitsemaan toimintansa hyötyjä ja haittoja omalle työlleen, samalla tavoin toimittaja pyrkii välttämään konfliktitilanteita, varsinkin, jos virkamiehen suuttuttaminen vaarantaa hyvin toimivan informaatioyhteyden.

Toisaalta kaikki virkamiehet saati poliitikot eivät pane pahakseen julkisuuden rajojen koettelua – ainakaan jos se ei kohdistu omaan persoonaan. Viranomaisilla on keskenään ristiriitaisia intressejä. Toimittajalle tämä asettaa entistä kovemmat lähdekritiikin vaatimukset. Mutta olipa kilpailevan intressin edustajan motiivi mikä tahansa, se ei sulje pois sitä, etteikö itsekkäin motiivein tarjottu informaatio voisi ainakin lähentää lopputulosta siihen todenmukaisuuden tavoitteeseen, jonka toimittajat ovat itselleen asettaneet.

Paavillisempia kuin paavi

Pohjoismaisen julkisuusperiaatteen kannalta kunniaksi ei ole se, että esimerkkitapauksessa EU olisi valmis suurempaan avoimuuteen kuin ko-

toinen ministeriö. Viranomaisemme ovat joskus paavillisempia kuin paha paavi itse.

On pakko tunnustaa, että näillä EU-tukiaisia koskevilla nimi- ja numerotiedoilla, jotka työn ja tuskan kautta sain hankittua, ei ole yksin mitään merkitystä. Ne eivät auta meitä juuri lainkaan paremmin ymmärtämään sitä, miten EU-Suomessa tehdään päätöksiä sellaisista rahoista, joiden avulla pitäisi lieventää yhteiskuntamme ehkä pahinta ongelmaa, työttömyyttä. Tämä nimi- ja numeroinformaatio on vasta lähtökohta olennaisen tiedon lähteelle, siihen, onko rahat käytetty työpaikkojen luomiseen vai onko se ollut lahjarahaa yritystoimintaan.

Jos valmistelu, päätöksenteko ja sen tulokset eivät ole avoimia, viranomaiset voivat selittää saavutuksiaan parhain päin; he voivat kertoa tosiasioina arvioita, jotka eivät perustu mihinkään todennettuun tietoon. Ei voi väittää, että viranomaiset panttaisivat laskelmia, tuota kovana pidettyä faktaa – pikemminkin päinvastoin. Sekä Tilastokeskus että työministeriö julkaisevat kuukausittain työttömyystilastot, työministeriö jopa paikkakunnittain. Kummankin laitoksen edustajat väittävät, että luvut ovat oikeita; esimerkiksi lokakuussa 1998 Tilastokeskuksen mukaan maassa oli 250 000 työtöntä, työministeriön mukaan taas 350 000 eli noin 40 prosenttia enemmän. Kumpikin on totta, vain laskentatapa vaihtelee. Palkan-saajien tutkimuslaitoksen tutkija Tuire Santamäki-Vuori taas sai työttömien määräksi yli 800 000, kun mittarina oli se, kuinka moni oli ollut työttömänä vuoden 1997 aikana.

Mikä tahansa tilasto voidaan näin markkinoida tietona, ja markkinoina saattaa olla hyvinkin luotettavana pidetty lähde. Vielä epämääräisempiä lukuja jaetaan tietona silloin kun arvioidaan erilaisten tukien vaikutuksia. Viranomaiset puhuvat sekaisin säilytetyistä ja syntyneistä työpaikoista, ikään kuin tiedettäisiin, olisiko joku työpaikka säilynyt ilman tukiakin. Nämä ”tiedot” perustuvat edunsaajien omiin ilmoituksiin, ja ne välitetään eteenpäin komissiolle. Siellä ne nousevat uuteen potenssiin, kriittisen arvioinnin ulottumattomiin, mutta ylikansallisen poliittisen päätöksenteon pohjana toimiviksi faktoiksi. Ne ovat silloin elämää suurempia tietoja.

Suomalainen journalismi on toistanut näitä arvioita, arvauksia ja jopa valheita tosiasioina. Toisaalta on toimittajien ammattikunnalle kunniaksi ja tutkijoille häpeäksi, että jotkut toimittaja-aktivistit ovat saaneet haltuunsa sellaisia julkisia tietoja, joita KTM on kieltäytynyt antamasta tieteellisille tutkimuslaitoksille.⁷ Julkisuus antaa näin journalisteilla sellaisia välineitä, joita ei muilla ole. Niiden käyttö ei ole vain oikeus ja mahdollisuus, vaan myös velvollisuus.

Esimerkkitapauksessa julkiselle tuelle tapahtui eräänlainen metamorfoosi: veronmaksajilta ainakin periaatteessa peräisin olevaa rahaa jaettiin pankkisalaisuuteen verrattavan suojan takana. Samalla tavalla julkiselle tiedolle tapahtuu metamorfoosi, kun tietoa hallitsee lähde, joka ei ole sisäistänyt julkisuusperiaatetta eikä hallitse normeja. Julkinen tieto muuttuu yksityiseksi.

Viranomaisempia kuin viranomaiset

Olipa Suomi menossa uuden julkisuuslain myötä avoimempaan tai suljetumpaan suuntaan, niin murheellisinta on se, jos tiedotusvälineet eivät käytä heille tarjottuja välineitä. Silloin tiedotusväline ei kykene antamaan myöskään yleisölle niitä välineitä, joilla kansalaisten pitäisi valtaa vahtia.

Jatkossakaan vallanpitäjät eivät tule tarjoamaan itselleen kiusallista tietoa. On turha kuvitella, että julkinen valta lukisi edelleen vaikeaselkoiseksi ja tulkinanvaraiseksi jäävää julkisuuslakia ensisijaisesti muuten kuin oman etunsa näkökulmasta. Aina löytyy pykälä, joka kävelee yli epämääräisen ”tiedottamisvelvollisuuden”, ja silloin hätävarjelun liioittelukin saattaa olla viisautta, kun toimittajien kanssa asioidaan.

Suomi ei ole ainakaan automaattisesti avoimuuden paratiisi, niin kuin omahyväisesti usein kuvittelemme. Toimittajat pitävät omaakin toimintaansa sen verran valmiina, että siihen ei turha avoimuus kuulu. Palataanpa alkuun, Journalistiliiton julkisuuskannanottoon:

”Hyvään journalistiseen tapaan sitoutunut media valvoo itse itseään. Julkisen Sanan Neuvoston arvovaltaa tämän itsesäätelyn tukena on vahvistettava.”

Valvoo itse itseään – mitä se on? Toivottavasti ainakin sitä, että julkisuusvaatimus ei jää julkilausumien, juhlapuheiden ja ulkoa opittujen fraasien tasolle. Otetaan pari esimerkkiä. Suomalaistoimittajat eivät olleet vuoteen 1997 mennessä tehneet ministerineuvoston neuvotteluista yhtään asiakirjapyyntöä, vaikka arvostelivat äänekkäästi EU:ta julkisuusvajeesta. Meillä kun hyvätapaiset toimittajat ovat tottuneet menemään virkamiesten ja poliitikkojen valmiiksi kattamaan pöytään. Tarjoilun jatkuvuuden on taannut se, että ilmainen ruoka niellään purematta.

Journalismin ruohonjuuritasolla asiat eivät näytä olevan paljon paremmin. On kiusallista lukea, miten kuntien tiedottajat, siis virkamiehet, ihmettelevät toimittajien itsesensuuria asiassa, joka koskee niinkin viatonta asiaa virkamiesten nimien julkistamista:

Ainakaan johtotason virkojen kohdalla ei nimen julkaisemista hakijan salassapitotoiveiden vastaisesti ole katsottu myöskään hyvän lehtimiestavan vastaiseksi. Hämmästyttävään usein tiedotusvälineet eivät kerro kaikkien hakijoiden nimiä. (Kuntaliitto 1995)

Toimittajat osaavat tehdä sen ihan itse – salassapidonkin, ja ilman lakeja ja asetuksia. Ei kai vain ole niin, että me toimittajat olemme joskus viranomaisempia kuin viranomaiset itse?

*Asko Hynninen
FL, jatko-opiskelija, Jyväskylän yliopisto
Etelä-Suomen Sanomien tutkivan ryhmän esimies*

Viitteet:

- 1 SJL otti kantaa julkisuuspolitiikkaan. Journalisti 20/1996.
- 2 EU aikoo muuttaa julkisuuskäytäntöä. HS 11.6.1997.
- 3 Järventaus: Vakoilutapaus ei johda lainmuutoksiin. STT 24.9.1998.
- 4 <http://www.vn.fi/om/suomi/hanke11.htm>
- 5 Asiantuntija-avusta kiitos toimittaja Teuvo Arolaiselle.
- 6 EOA:n päätös 2.10.1992, diaarinumero 1713/91.
- 7 Suomen tavoite 6 -rakennerahasto-ohjelman arvioinnin väliraportti. 1/1998, 13 sekä liite 3.

Lähteet:

- Hallituksen esitys laiksi viranomaisten toiminnan julkisuudesta ja siihen liittyviksi laeiksi (9.4.1998).
Hemánus Pertti ja Tervonen Ilkka (1986):
Totuuksista utopioihin. Otava.
- Hynninen Asko (1997)
Julkisen ja salaisen rajat maakuntien EU-tukihallinnossa. Journalistiikan lisensiaatintyö. Jyväskylän yliopisto.
- Journalistin ohjeet (1992). Suomen Sanomalehtimiesten liitto.
- Kauppa- ja teollisuusministeriön päätös 20/401/95: Yritystukihakemusten käsittely EU-yritystukityöryhmissä ottaen huomioon salassapidettävyyssäkökohdat.
- Kivikuru, Ulla-Maija (1995)
Journalismin tutkimus. Teoksessa Elina Sana (toim.): Tieto-opista mediapeliin – journalismin tutkimuksen näkökulmia. WSOY.
- Korhonen, Johanna (1998)
Kyllä, herra pääjohtaja – ja muita talousjournalismin ilmentymiä. Teoksessa Anu Kantola ja Tuomo Mörä (toim.): Journalismia! Journalismia? WSOY.
- Kuntien tiedottaminen (1995). Uuden kuntalain tiedotusperiaatteet. Suomen Kuntaliitto.
- Santamäki-Vuori, Tuire (1998)
Työllisyyden parantaminen – yhteinen etu. Teoksessa Jukka Pekkarinen (toim.): Takaisin täystyöllisyyteen. Työväen Sivustysliitto.
- Takala Jukka-Pekka ja Konstari Timo (1982)
Mikä Suomessa salaista. WSOY.